

V. CIVILINĖ TEISĖ IR PROCESAS

TEISINĖS BAZĖS, REGLAMENTUOJANČIOS UŽSIENIO INVESTICIJAS LIETUVOS RESPUBLIKOJE, RAIDA IR JOS ĮTAKA INVESTICIJŲ PROCESUI

Doc. dr. Gediminas Davulis

Lietuvos teisės universiteto Viešojo administravimo fakulteto Ekonomikos katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 45 47
Elektroninis paštas ekk@ltu.lt

*Pateikta 2003 m. rugpjūčio 27 d.
Parengta spausdinti 2003 m. gruodžio 16 d.*

*Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Finansų ir mokesčių katedros lektorė
dr. Dalia Vasarienė ir Vilniaus Gedimino technikos universiteto Verslo vadybos fakulteto Socialinės ekonomikos
ir vadybos katedros docentas dr. Algirdas Jakutis*

Pagrindinės sąvokos: tiesioginės užsienio investicijos, investicinė aplinka, investicijų teisinė bazė
Keywords: direct foreign investment, environment of investment, legal bases of investment

S a n t r a u k a

Straipsnyje nagrinėjami pagrindiniai teisiniai aktai, reglamentuojantys užsienio investicijas Lietuvoje nuo nepriklausomybės atkūrimo pradžios iki šių dienų. Analizuojamos įstatymais įteisintos sąlygos ir lengvatos užsienio investuotojams, išskiriami pagrindiniai investicijas reglamentuojančios teisinės bazės kūrimo etapai. Aptariamos teisinės priemonės, užtikrinančios užsienio investicijų apsaugą bei jų skatinimą. Remiantis statistiniais duomenimis nagrinėjama tiesioginių užsienio investicijų raida Lietuvoje. Nustatyta, jog palankios teisinės aplinkos užsienio investicijoms sudarymas mažai koreliuoja su realiu investavimo procesu. Bandoma išaiškinti ryšį tarp užsienio ir šalies vidaus investicijų. Apžvelgiamos užsienio investicijų plėtros Lietuvoje perspektyvos integracijos į Europos Sąjungą kontekste.

Užsienio kapitalo investicijų reikšmė Lietuvos ūkiui buvo suvokta vos tik atkūrus šalies nepriklausomybę. Nors užsienio kapitalo vaidmuo bet kurios šalies ūkiui yra nevienareikšmiškas – galima išskirti ne tik teigiamus, bet ir neigiamus jo poveikius konkrečios šalies ekonomikai, tačiau perėjimo iš komandinės į rinkos ūkį laikotarpiu teigiami poveikiai yra aiškiai vyraujantys. Todėl siekimas pritraukti į šalies ūkį kuo daugiau užsienio investicijų yra racionalus. Šalies vidaus finansinių išteklių, reikalingų šalies ūkiui pertvarkyti bei modernizuoti taip, kaip reikalauja esama padėtis, paprasčiausiai neužtektų. Užsienio kapitalo investavimo procesus bei jų poveikį šalies ūkiui įvairiais aspektais yra tyrę nemažai Lietuvos mokslininkų, pavyzdžiui, Grinevičius ir Tvaronavičienė [1], Miečinskienė [2], Rakauskienė [3], Rutkauskas [4], Samuolis [5] ir kt. Tačiau nė vienas iš šių bei kitų čia paminėtų tyrėjų nebandė sieti užsienio investicijų apimčių kitimo su sąlygomis, kurias sudaro atitinkama teisinė aplinka. Šiame straipsnyje bandoma išsiaiškinti, ar teisinės aplinkos sudarytos sąlygos ir užsienio investicijų raida šalyje yra tarpusavyje susiję.

Investicinė šalies politika, susijusi su užsienio investicijomis, paprastai reguliuojama atitinkamais teisės aktais. Tačiau daugumoje šiuolaikinės ekonomikos šalių nėra specialių

užsienio investicijas reglamentuojančių teisės aktų. Čia investicijos reguliuojamos bendromis teisės normomis, skirtomis reguliuoti šalies ūkinę veiklą. Atskiri įstatymai, reguliuojantys investicijas, nereikalingi, nes čia šie procesai seniai susiformavę ir nusistovėję, todėl investiciniams procesams reguliuoti užtenka bendrų teisės aktų, reglamentuojančių prekinis ir piniginius klausimus. Tačiau mažiau išplėtotos, ypač pereinamosios, ekonomikos šalyse, kuriose užsienio investicijos gyvybiškai būtinos, priimami specialūs užsienio investicijas skatinantys ir reguliuojantys įstatymai. Tokie teisės aktai numato įvairaus pobūdžio lengvatas ir privilegijas, iš kurių svarbiausios yra mokesčių lengvatos. Vienodo požiūrio į tokią investicinę politiką nėra. Kai kurie ekonomikos analitikai ir ekspertai, pavyzdžiui, atstovaujantys tokioms pasaulinėms finansinėms organizacijoms kaip TVF, Pasaulio bankas arba PPO, nurodo ir lengvatų užsienio investicijoms taikymo trūkumus. Jų teigimu, tokios lengvatos pažeidžia rinkos santykius bei konkurencijos sąlygas. Be to, jos gali ateityje atnešti ir nuostolių tokiu būdu investicijas priimančioje šalyje. Šių dienų praktikoje užsienio investicijoms galimas išskirtinių sąlygų režimas arba nacionalinis režimas. Antruoju atveju užsienio ir šalies investuotojams nustatomos vienodos investavimo sąlygos. Lietuva pirmoji iš buvusių Sovietų Sąjungos respublikų priėmė užsienio investicijas reguliuojantį įstatymą [6]. Kurį laiką mūsų šalyje buvo taikoma užsienio investicijoms lengvatų sistema, tačiau priėmus Investicijų įstatymą [7] užsienio investuotojams buvo nustatytas nacionalinis režimas.

1. Teisinės bazės kūrimo etapai

Dar prieš paskelbiant šalies nepriklausomybę 1990 m. kovo 11 d. vienas iš pirmųjų įstatymų, kuriuos priėmė tuometinė Lietuvos Aukščiausioji Taryba, buvo įstatymas, reglamentuojantis užsienio kapitalo investicijas šalyje. Užsienio investicijų įstatymų leidyba Lietuvoje apima šiuos etapus:

- 1) 1990 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Seimas priima Užsienio investicijų Lietuvos Respublikoje įstatymą [6], kurio pagrindinės nuostatos išlieka ir vėliau priimtuose įstatymuose;
- 2) 1995 m. birželio 13 d. įsigalioja naujas Lietuvos Respublikos užsienio kapitalo investicijų įstatymas [8], patikslinantis ir sukonkretinantis pirmojo įstatymo nuostatas. Vėliau jis papildomas pataisomis, suderinančiomis šį įstatymą su Europos Sąjungos teise;
- 3) 1997 m. parengtas ir Lietuvos Respublikos Seimo pradėtas svarstyti Investicijų įstatymo [7] projektas, bendrai reglamentuojantis visų investuotojų, tiek šalies, tiek ir užsienio, veiklą Lietuvos Respublikoje. Jis įsigaliojo 1999 m. liepos 7 d. ir tebegalioja šiaandien.

1990 m. įstatymas suformulavo bendrus principus bei reikalavimus užsienio investuotojų komercinei-ūkinei veiklai. Pagal šį įstatymą šiai veiklai taikomi tie patys reikalavimai kaip ir šalies subjektams, išskyrus įstatymo nustatytas specialias išimtis ir tarptautinių sutarčių, kurių dalyviai yra Lietuvos Respublika, nuostatas. Jeigu tarptautinėse sutartyse nustatytos taisyklės prieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymams, paprastai taikomos tarptautinės sutarties nuostatos. Įstatymas nustatė, kad užsienio investicijų formos yra: dalis bendroje įmonėje ir užsienio kapitalo įmonė, taip pat užsienio kapitalo įmonių, turinčių užsienio kapitalo, veiklos sąlygos. Pagrindinis reikalavimas šioms savarankiškai veikiančioms įmonėms – laikytis Lietuvos Respublikos įstatymų. Samdos sutartyse nustatytos darbo sąlygos šiose įmonėse neturi būti blogesnės už Lietuvos Respublikos nustatytas sąlygas. Užsienio investuotojams suteikta teisė išsinuomoti patalpas, pastatus, žemės sklypus iki 99 metų, paliekant pirmenybės teisę šį nuomos laikotarpį pratęsti. Žemės nuomos sąlygas reglamentuoja Vyriausybė. Įmonių, turinčių užsienio kapitalo, veiklos trukmė neribojama, tačiau ši veikla gali būti sustabdyta, jeigu prieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymams, neatitinka ekologinių reikalavimų arba įmonės įstatų. Įmonių apmokestinimo tvarką reglamentuoja Lietuvos Respublikos mokesčių įstatymai, bet 1990 m. įstatyme buvo numatytos šios pagrindinės lengvatos užsienio investicijoms:

- 1) įmonės, įsteigtos iki 1993 m. gruodžio 31 d., pajamų dalis, tenkanti užsienio investicijai, penkerius metus nuo įplaukų gavimo dienos apmokestinama 70 proc. sumažintu pelno arba pajamų mokesčiu. Po šio termino dar trejus metus pajamos apmokestinamos 50 proc. sumažintu tarifu;
- 2) jeigu užsienio kapitalas investuojamas nuo 1994 m. sausio 1 d. iki 1995 m. gruodžio 31 d., tai jo pajamų (pelno) dalis apmokestinama šešerius metus 50 proc. sumažintu tarifu;
- 3) užsienio investuotojų Lietuvoje gauti dividendai neapmokestinami.

Įstatymas numato galimybę taikyti ir kitas mokesčių lengvatas Aukščiausios Tarybos sprendimu. Užsienio investuotojai gali savo pajamas panaudoti šalies viduje reinvesticijoms ar prekėms ir paslaugoms įsigyti arba išvežti į užsienį be apmokestinimo (taip pat ir prekių forma). Užsienio investuotojų materialinis indėlis į įmonės kapitalą įvežamas be maito mokesčių. Įstatymas numatė galimybę Lietuvos Respublikos Vyriausybei priimti sprendimą dėl maitų lengvatų įvežamoms žaliavoms bei išvežamai produkcijai. Įstatymas nurodo, jog užsienio investicijos negali būti nacionalizuojamos, rekvizuojamos ar kaip nors diskriminuojamos. Nors Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytais atvejais užsieniečiams priklausantis turtas gali būti paimamas, tačiau už jį privalo būti teisingai atlyginta laikantis visuotinai pripažintų teisės normų. Nuostoliai, patirti dėl valstybės institucijų arba atskirų pareigūnų veiksmų, privalo būti visiškai atlyginti remiantis tarptautinės teisės normomis. Taigi pirmasis Lietuvos Respublikos užsienio investicijas reglamentuojantis įstatymas numatė gana nemažas garantijas ir lengvatas užsienio investuotojams. Pagrindinės iš jų nepakito ir šiandien.

1995 m. Lietuvos Respublikos užsienio kapitalo investicijų Lietuvoje įstatymas kai kur papildo, o kai kur supaprastina buvusį įstatymą. Šis įstatymas nustatė, jog užsienio kapitalo investicijos gali būti investuojamos laisvai konvertuojama arba Lietuvos nacionaline valiuta, kilnojamojo ar nekilnojamojo turto forma arba kaip intelektinė ir pramoninė nuosavybė. Investavimo subjektai turi teisę investuoti kapitalą steigdami įmonę arba įsigydamai veikiančių įmonių akcijų arba įmonės nuosavo kapitalo dalį. Šiame įstatyme įvesta užsienio kilmės kapitalo sąvoka. Tai užsienio valstybių įmonėms, ne Lietuvos piliečiams arba užsienyje gyvenantiems asmenims, neturintiems pilietybės, priklausantis turtas, kuris buvo sukurtas ar kitaip teisėtai įgytas ne Lietuvos teritorijoje. Įstatymas leidžia ir reguliuoja tik užsienio kilmės kapitalo investicijas siekiant užkirsti kelią pinigų plovimui. Užsienio valstybių įmonės pagal šį įstatymą turi teisę steigti antrines įmones arba atidaryti atstovybes, kurios nėra juridiniai asmenys ir negali užsiimti ūkine-komercine veikla. Užsienio kapitalo įmonių bei jų padalinių steigimo tvarką reglamentuoja Lietuvos Respublikos įstatymai bei Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės išleisti teisės aktai. Pagrindinis šių teisės aktų reikalavimas – įrodyti investicijų užsienio kilmę.

Užsienio įmonėms paliekama teisė išsinuomoti žemės sklypus arba įsigyti nuosavybėn ne žemės ūkio paskirties sklypus. Valstybei priklausantys sklypai įmonėms nuomojami remiantis Lietuvos Respublikos žemės nuomos įstatymu. Užsienio įmonių apmokestinimo sąlygos negali būti blogesnės nei taikomos Lietuvos Respublikos rezidentams. 1990 m. įstatyme numatytos mokesčių lengvatos paliktos ir šiame įstatyme. Papildomai buvo numatytos dar šios lengvatos:

- 1) jeigu investuotojas po 1998 m. spalio 1 d. per trejus metus investavo ne mažiau kaip 200 mln. litų (50 mln. JAV dol.), Vyriausybė investuotojo pageidavimu turi sudaryti investicijų sutartį, kurioje numatoma penkerius metus nuo investavimo pradžios nedidinti mokesčių tarifų. Vyriausybė turi teisę šį terminą pratęsti iki dešimties metų;
- 2) jeigu užsienio kapitalo investicija yra 2 mln. JAV dolerių, tai įmonė trejus metus nemoka pajamų (pelno) mokesčių, kitus trejus metus mokesčių tarifai mažinami 50 proc. Tačiau ši lengvata netaikoma įmonėms, kurios verčiasi naftos produktų prekyba ir kurių pajamos iš šios prekybos pranoksta 30 proc. visų pajamų dalies.

Užsienio investuotojų materialūs įnašai į įmonės įstatinį kapitalą, naudojami kaip ilgalaikis turtas, įvežami be maito mokesčių. Įmonę likvidavus, užsienio investuotojams priklausantis turtas įvežamas be maito mokesčių. Užsienio investuotojai turi teisę savo pajamas, sumokėję mokesčius, pervesti į užsienį be apribojimų. Užsienio investuotojų dividendai ir

akcijos negali būti apmokestinami, jeigu tai netaikoma Lietuvos Respublikos fiziniams ar juridiniams asmenims. Jeigu tarptautinės sutartys nustato kitokias investavimo sąlygas, taikomos sutarties normos. Taigi šiame įstatyme įvestos ir naujos lengvatos užsienio investuotojams, tačiau kai kurios sąlygos buvo sugriežtintos.

Nuo 1999 m. Lietuvos Respublikos užsienio kapitalo investicijų Lietuvos Respublikoje įstatymas neteko galios. Jį pakeitęs Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas nustato vienodas sąlygas visiems investuotojams – tiek užsienio tiek ir nacionaliniams. Vienodas visų Lietuvos investuotojų traktavimas pasireiškia taikant tuos pačius Lietuvos įstatymus bei kitus teisės aktus, vienodomis sąlygomis dalyvaujant turto privatizavimo programose ir viešojoje vertybinių popierių apyvartoje, taikant vienodas apmokestinimo lengvatas. Įstatymas numato šiuos investavimo Lietuvos Respublikoje būdus: steigti įmones arba įsigyti veikiančias įmones ar jų kapitalo dalį; įsigyti visų rūšių vertybinius popierius; skolintis lėšas ar kitą turtą; vykdyti koncesijų bei išperkamosios nuomos (lizingo) sutartis. Sumokėjęs įstatymų nustatytus mokesčius, užsienio investuotojas turi teisę gautas pajamas konvertuoti į užsienio valiutą ir (ar) pervesti į užsienį be apribojimų. Užsienio investuotojai turi teisę įsigyti nuosavybėn visų rūšių nekilnojamą turtą, taip pat ir žemę. Žemės įsigijimo tvarką ir sąlygas nustato specialus 1996 m. birželio 20 d. Seimo priimtas Konstitucinis įstatymas. Pagal jį ūkinei veiklai ne žemės ūkio paskirties žemę gali įsigyti užsienio subjektai iš valstybių, priklausančių Europos Sąjungai arba asociacijomis su ja, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai (OECD) arba Šiaurės Atlanto sutarties organizacijai (NATO). Kitiems užsienio subjektams nurodytos paskirties žemės sklypus leidžiama tik nuomoti. Valstybei nuosavybės teise priklausanti žemė nuomojama Lietuvos Respublikos žemės nuomos įstatymo nustatyta tvarka. Konstitucinis įstatymas numato tam tikros paskirties žemės sklypus, kurių negali įsigyti nei šalis, nei užsienio investuotojai. Tai valstybinių parkų, rezervatų, draustinių, žemės ūkio paskirties žemės.

Visos Lietuvos ekonomikos šakos yra atviros užsienio investicijoms, išskyrus kai kurias veiklos sritis, į kurias užsienio investicijos draudžiamos dėl valstybės interesų. 1991 m. gegužės 2 d. Lietuvos Respublikos Seimas buvo priėmęs Lietuvos Respublikos užsienio investicijų draudžiamų ir ribojamų veiklos sričių įstatymą [9], kuriame nustatyta gana daug draudžiamų veiklos sričių, priklausančių ir nuo įmonių rūšių. 1995 m. priėmus Lietuvos Respublikos užsienio kapitalo investicijų įstatymą, 1991 m. įstatymas dėl draudžiamų užsienio investicijoms veiklos sričių nustojo galioti. Pagrindinės šio įstatymo nuostatos buvo perkeltos į 1995 m. užsienio investicijas reglamentuojantį įstatymą, o kitos veiklos sritys tapo licencijuojamos. Dabar galiojančiame Investicijų įstatyme nurodytos šios užsienio investicijoms draudžiamos veiklos sritys:

- 1) susijusios su valstybės saugumo ir gynybos užtikrinimu (išskyrus investicijas iš šalių, priklausančių anksčiau nurodytoms organizacijoms, ir jei tam pritaria Valstybės gynimo taryba);
- 2) narkotinių ir stipriai veikiančių bei nuodingųjų medžiagų gamyba ir pardavimas;
- 3) loterijų organizavimas.

Jeigu investuojama į steigiamą ūkio subjektą, kurio veikla pagal Lietuvos Respublikos įstatymus yra licencijuojama, užsienio investuotojas privalo įsigyti šios veiklos licenciją Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

Taigi Lietuvos Respublikos įstatymais buvo nustatytos gana nemažos privilegijos užsienio investuotojams, ypač mokesčių srityje. Šių privilegijų laipsniškai buvo atsisakoma, kol šalies ir užsienio investuotojų teisės buvo sulygintos.

2. Užsienio investicijų apsauga ir skatinimas

Lietuvos Respublikos įstatymais yra garantuota užsienio investicijų apsauga bei investuotojų teisės. Užsienio investuotojų teises gina Lietuvos Respublikos Konstitucija, kiti šalies įstatymai bei teisės aktai, reguliuojantys investicijas, mokesčius, muitus, taip pat ir tarptautinės sutartys. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas garantuoja užsienio investuotojo teisę valdyti, naudotis ir disponuoti investavimo objektu pagal Lietuvos įstatymus. In-

vestavimo objektą paimti valstybės reikmėms galima tik Lietuvos Respublikos įstatymų numatytais atvejais ir tvarka. Atlyginimo dydis už paimtą investavimo objektą nustatomas remiantis Lietuvos Respublikos įstatymais ir turi atitikti rinkos vertę įskaitant ir palūkanas. Užsienio investuotojo prašymu atlyginimas jam išmokamas bet kuria užsienio valiuta, kuriai Londono tarpbankinėje rinkoje nustatoma palūkanų norma (LIBOR). Valstybės ir savivaldos institucijos ir pareigūnai neturi teisės trukdyti užsienio investuotojams įstatymų nustatyta tvarka valdyti ir naudoti savo turtą. Nuostoliai, patirti dėl pareigūnų veiksmų, atlyginami šalies įstatymų nustatyta tvarka.

Ginčai dėl investuotojų teisių pažeidimo sprendžiami šalies įstatymų nustatyta tvarka bei atsižvelgiant į tarptautinių sutarčių nuostatas. Investicinius ginčus šalių susitarimu nagrinėja Lietuvos Respublikos teismai, tarptautiniai arbitražai arba kitos institucijos. Investuotojas turi teisę tiesiogiai kreiptis į Tarptautinį investicinių ginčų sprendimo centrą. Jeigu Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuota tarptautinė sutartis nustato kitokias užsienio investicijų Lietuvos Respublikoje sąlygas negu šalies įstatymai, taikomos tarptautinės sutarties normos.

Užsienio investicijų skatinimas Lietuvoje yra viena iš prioritetinių šalies ekonominės politikos krypčių. Užsienio investicijos pirmiausia skatinamos kuriant joms palankią teisinę aplinką. Investicijų režimas šalyje yra gana liberalus. Užsienio investuotojai naudojami tokiais pat teisėmis kaip ir šalies investuotojai. Investuotojams priklausantis turtas pinigine arba materialia forma gali būti laisvai išvežamas iš šalies. Vyriausybė remia užsienio investicijas konkrečiomis priemonėmis, jeigu investicijos atitinka valstybės nustatytus prioritetus, t. y. jei jos skirtos šalies ekologiškai padėčiai gerinti, įmonių technologijoms atnaujinti bei modernizuoti, visuomenės socialinėms reikmėms tenkinti. Užsienio kreditoriaus suteiktos paskolos šalies ekonominės ir socialinės plėtros programoms įgyvendinti gali būti apdraustos valstybės lėšomis arba joms gali būti suteikiamos valstybės garantijos. Jei užsienio investicijos viršija 200 mln. litų (apie 65 mln. eurų), Investicijų įstatymas numato galimybę Vyriausybei sudaryti sutartis, numatančias specialias lengvatines sąlygas. Užsienio investicijos skatinamos ir įgyvendinant naujus verslo organizavimo būdus, įteisintus 1997 m. rugsėjo 10 d. priimtame Lietuvos Respublikos koncesijų įstatyme [10]. Šiame tais pačiais metais įsigaliojusiam įstatyme numatytos specialios muitų lengvatos įvežant arba išvežant užsienio investuotojų turtą, reikalingą koncesijos sutartyje nustatyti veiklai vykdyti arba naudojamą įmonės įstatiniam kapitalui kaupti arba didinti. Šis turtas įvežamas ir išvežamas be muitų.

Siekiant maksimaliai išnaudoti galimybes pritraukti užsienio investicijas į šalį, būtina kurti palankų šalies įvaizdį pasaulyje, skleisti informaciją apie investavimo galimybes šalyje ir numatomus investicijų projektus, užmegzti glaudžius ryšius su potencialiais užsienio investuotojais. Tam tikslui 1993 m. lapkričio 24 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu buvo įkurta Lietuvos investicijų agentūra. 1997 m. gegužės 8 d. ji reorganizuota į Lietuvos ekonominės plėtros agentūrą (LEPA). LEPA atliko nemažą darbą pritraukiant į šalį tiesiogines užsienio investicijas, kurios yra šalies ekonominės ir socialinės plėtros pagrindas. Ši institucija plečia veiklą steigdama savo padalinius užsienio šalyse. LEPA atstovybės įsteigtos Frankfurte prie Maino, Hane (Vokietija), Sankt Peterburge. Užsienio investuotojams sudaromos galimybės susipažinti su Lietuvoje rengiamais investicijų projektais ir pateikti savo siūlymus dėl šių projektų.

Vienu iš svarbiausių veiksnių pritraukiant užsienio investicijas buvo laikomos laisvosios ekonominės zonos (LEZ). Kuriant LEZ tikėtasi spartinti tolygią šalies regionų ekonominę plėtrą tiesioginių užsienio investicijų dėka. 1995 m. birželio 28 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos ekonominių zonų pagrindų įstatymas [11]. Po metų buvo priimti ir atskirų laisvųjų ekonominių zonų – Kauno, Klaipėdos, Šiaulių – įstatymai. Šie įstatymai sukuria palankias mokesčių muitų bei kitas lengvatines ūkinės veikos laisvojoje ekonominėje zonoje teisinės sąlygas. Zonoje galioja Lietuvos Respublikos Konstitucija ir zonos įstatymas. Kiti šalies įstatymai ir teisės aktai galioja tiek, kiek ūkinio subjekto veiklos teisinių santykių nereguliuoja zonos įstatymas. Užsienio investuotojams galioja visos Lietuvos Respublikos įstatymų numatytos lengvatos. Be to, zonoje įregistruotai įmonei pirmuosius penkerius metus nuo įregistravimo dienos pelno mokesčio tarifas sumažinamas 80 proc., o kitus penkerius metus tarifas mažinamas 50 proc. Jeigu užsienio investuotojas įsigijo ne mažiau kaip 30 proc. zo-

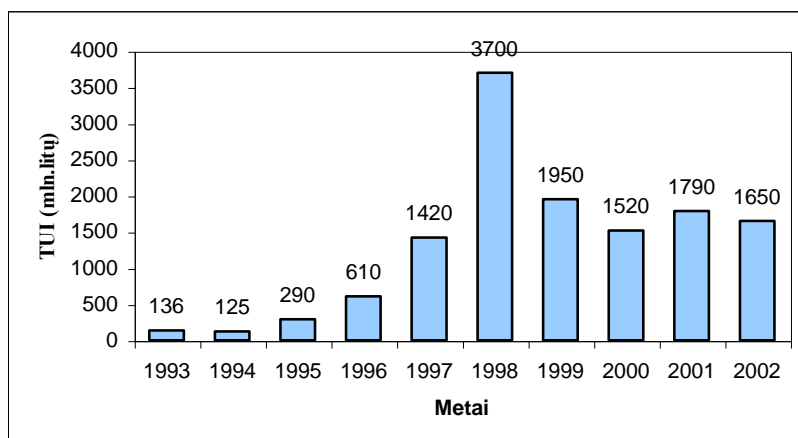
noje veikiančios įmonės kapitalo ir investavo ne mažiau kaip 1 mln. JAV dolerių vertės užsienio kilmės kapitalą, tai tokia įmonė penkerius metus nuo įregistravimo dienos nemoka, o kitus dešimt metų moka 50 proc. mažesnę pelno mokestį. Užsienio kilmės kapitalo investavimo sąlygos, galiojusios investavimo metu, nesikeičia penkerius metus nuo investavimo pradžios. Visiems zonos investuotojams taikoma investicijų apsaugos valstybės garantijų sistema. Užsienio investuotojų zonoje gauti dividendai neapmokestinami, garantuojama teisė be apribojimų įvežti ir išvežti už zonos bei Lietuvos Respublikos ribų kapitalą ir pelną. Tačiau be apribojimų, nustatytų Lietuvos Respublikos investicijų įstatyme, užsienio investuotojams, kaip ir visiems kitiems investuotojams, nustatomi papildomi veiklos apribojimai, apibrėžti Lietuvos Respublikos laisvosios ekonominės zonos pagrindų įstatyme. Nors iš LEZ buvo nemažai tikėtasi ir parengta tinkama teisinė bazė, tačiau jos vilčių nepateisino ir tapo svarbiu tiesiogines užsienio investicijas pritraukiančiu veiksniu. Integravimosi į Europos Sąjungą kontekste zonos neturi jokių perspektyvų.

Taigi iš esmės iki Lietuvos Respublikos investicijų įstatymo, kuris sulyginavo šalies ir užsienio investuotojų teises, įsigaliojimo buvo plečiamos privilegijos ir lengvatos užsienio investicijoms siekiant sudaryti kuo palankesnę klimatą užsienio investicijoms. Kokią įtaką šios priemonės turėjo užsienio investicijų plėtrai šalyje, rodo statistinė analizė, atlikta kitame skyriuje.

3. Tiesioginių užsienio investicijų raida Lietuvoje

Didžiausią įtaką šalies ekonomikai turi tiesioginės užsienio investicijos, todėl nagrinėsime tik šių investicijų raidą bei struktūrą. Užsienio kapitalo investavimas Lietuvoje prasidėjo 1987 m., kai buvo įsteigta pirmoji bendra Lietuvos ir Vengrijos įmonė „*Liettara–Volanpak*“. Pradžioje tiesioginių užsienio investicijų (TUI) srautas kito palyginti nežymiai. Statistinių duomenų analizė [12; 13] rodo, jog 1993 m. TUI vertė realiomis kainomis sudarė 136 mln. litų, 1994 m. – 125 mln. litų, o nuo 1995 m. jis kasmet didėjo daugiau kaip du kartus. 1995 m. TUI šoktelėjo iki 290 mln. litų, 1996 m. – iki 610 mln. litų [2]. TUI kitimo tendencijos parodytos 1 paveiksle.

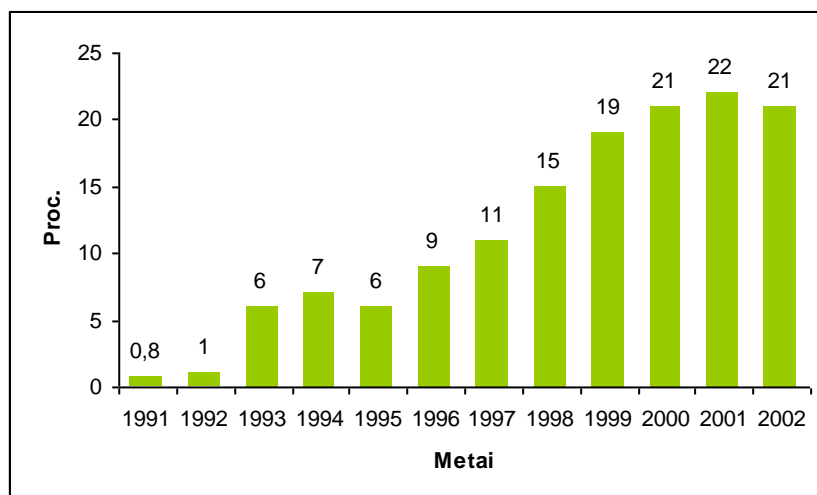
Taigi TUI nuo 136 mln. litų 1993 m. padidėjo iki 1650 mln. litų 2002 m. pabaigoje. Didžiausias TUI šuolis 1998 m. susijęs su Lietuvos telekomo privatizavimu, kurio 60 proc. akcijų tais metais įsigijo bendra Švedijos ir Suomijos kompanija „*Amber Teleholding Consortium (Telia/Sonera)*“, sumokėjusi už šį akcijų paketą 510 mln. JAV dolerių. 1989 m. TUI srautas į Lietuvą smuko. Tačiau jeigu iš 1998 m. gautų TUI eliminuosime investicijas į Lietuvos telekomą, tai ir 1999 m. TUI padidėjo, palyginti su 1998 m. Šis TUI didėjimas susijęs su dar dviejų stambių įmonių – „Mažeikių naftos“ ir „Lietuvos draudimo“ – privatizavimu. Pažymėtina ir tai, kad TUI didėjimo nesustabdė ir 1999 m. ekonomikos nuosmukis, kurį sukėlė Rusijos krizė. Iš to galima daryti išvadą, jog užsienio investuotojai palankiai įvertino ilgalaikes Lietuvos ekonomikos perspektyvas. Tam tikras TUI sumažėjimas 2002 m. paaiškinamas tuo, jog tais metais nebuvo privatizuojama stambių objektų. Tačiau 2001 m., pardavus Lietuvos bankų (Vilniaus ir Taupomojo banko) akcijų paketus skandinavų ir Estijos bankams, TUI vėl didėja.

1 pav. Tiesioginių užsienio investicijų raida Lietuvoje 1993–2002 m.

Vienam šalies gyventojui vidutiniškai nagrinėjamu laikotarpiu kasmetinių TUI teko maždaug už 600 litų. Skaičiuojant pagal atskirus metus šis rodiklis kito nuo 924 litų 1997 m. iki 3060 litų 2001 m. pabaigoje [2].

TUI sudaro nemažą dalį šalies BVP. Sukaupytų, t. y. akumuliuotų, TUI, gautų sumuojant visas ankstesnių metų investicijas, raida, pavaizduota 2 paveiksle, rodo, jog nuo 1995 m. TUI dalis šalies BVP nuolat didėjo ir 2001 m. sudarė 22 proc. [2; 12; 13]. Taigi TUI sudaro didelę dalį šalies BVP ir didina šalies vidaus produktą. Padidėjus BVP turėtų padidėti šalies vidaus investicijos ir kartu sparčiau didėti šalies BVP. Toliau aprašyti tyrimai tai patvirtina.

2 pav. TUI procentinės dalies šalies BVP didėjimo raida 1991–2002 m.

Apskritai didžioji TUI dalis į Lietuvą atėjo privatizuojant objektus. Tačiau tokios investicijos ne tik nesukuria naujų darbo vietų, bet priešingai – jas mažina. Produkcijos apimtys taip pat pernelyg nepadidėja, nes jas riboja vietinės rinkos galimybės. Daug didesnę teigiamą poveikį šalies ekonomikai turėtų „tuščio lauko“ (*greenfield*) investicijos, t. y. kai kuriamos naujos įmonės. Tačiau tokių investicijų Lietuvoje kol kas labai pasigendama. Iš labai negausių *greenfield* investicijų paminėtinas korporacijos „Phillip Moris Internacional“ projektas, kai į jos privatizuotas įmonės „Phillip Moris Internacional“ modernizavimą ir išplėtimą ji investavo 60 mln. JAV dolerių.

Didžiausia TUI struktūroje dalis tenka gamybos sektoriui bei didmeninei ir mažmeninei prekybai ir ši tendencija išlieka nekintanti. Pavyzdžiui, 2000 m. daugiausia investuota į apdo-

rojamą pramonę – 28,8 proc., prekybą – 22,7 proc., finansinio tarpininkavimo įmones – 16,2 proc., ryšių paslaugas – 17 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų. 2001 m. šioms veiklos sritims teko atitinkamai – 26 proc., 20 proc., 20 proc., ir 15 proc. TUI.

Nagrinėjant užsienio investicijų pasiskirstymą teritoriniu aspektu, akivaizdus jų netolygumas – pagrindinė investicijų dalis tenka didžiausiems Lietuvos miestams. 2002 m. Vilniui teko per 60 proc. visų investicijų, Kaunui ir Klaipėdai – po 10 proc., taigi visai likusiai Lietuvos teritorijai tenka mažiau kaip 20 proc. visų užsienio investicijų. Nors tokia tendencija visiškai suprantama, tačiau tai rodo šalies regioninės politikos netobulumą, didėjančią regionų socialinę bei ekonominę diferenciaciją.

Didžiausios Lietuvos investuotojos yra JAV bei Europos Sąjungos šalys. 1996 m. pirmavo Vokietija – jos investicijos sudarė 19,4 proc. visų investicijų. 1997 m. jau pirmavo JAV – 28,5 proc., tačiau jos, kaip ir Vokietijos, investicijų dalis nuolat mažėjo, kol 2001 m. pagrindinėmis šalies investuotojomis tapo Danija – 18,3 proc. bei Švedija – 17,3 proc. visų šalies TUI. 2002 m. pabaigoje Danijos dalis padidėjo iki 18,6 proc. Kitų šalių investicijų dalys keitėsi mažai. Švedijos dalis šiais metais sudarė 16,1 proc., Vokietijos – 8,3 proc. Labai padidėjo Estijos investicijos – 2001 m. pabaigoje jas sudarė 10 proc. visų sukauptų investicijų. Tais metais estų bankas „Hanza“ įsigijo Lietuvos Taupomojo banko akcijų paketą. Pagrindinę TUI dalį Lietuvoje sudaro investicijos iš ES šalių, jų dalis 2002 m. pabaigoje sudarė per 60 proc. visų investicijų. Investicijos iš NVS šalių, tarp jų ir iš Rusijos, sudaro nedidelę dalį. 2001 m. pabaigoje Rusijos investicijos sudarė 1,6 proc. visų investicijų. Tiesa, Rusijos dalis padidėjo 2002 m. kompanijai „Jukos“ perėmus „Mažeikų naftą“ iš kompanijos „Williams International“ [12].

Plėtojant turto privatizavimo procesą daugėjo ir įmonių, turinčių užsienio kapitalo arba visiškai priklausančių užsieniečiams. 2000 m. pabaigoje tokių įmonių buvo 1963. Trečdalis iš jų priklausė trijų šalių – Vokietijos (372), JAV (162) bei Švedijos (138) – rezidentams. Didžiausias investuotojas Lietuvoje yra skandinavų kompanija „Amber Teleholding Consortium“, investavusi 563 mln. JAV dolerių į ryšių įmones „Lietuvos telekomas“ ir „Omnitel“, Rusijos kompanija „Jukos“, perpirkusi iš „Williams International“ „Mažeikių naftos“ 150 mln. JAV dolerių akcijų paketą, amerikiečių kompanija „Phillip Morris International Finance Corporation“, investavusi į tabako gaminių įmonę „Phillip Morris Lietuva“ 60 mln. JAV dolerių, ir kt. [12].

4. Tiesioginis užsienio investicijų poveikis šalies vidaus investicijoms

Kaip jau minėjome, užsienio investicijų poveikis investicijas priimančios šalies ekonomikai yra nevienareikšmis. Be akivaizdžių užsienio investicijų teikiamų pranašumų, tokių kaip šalies ekonomikos plėtra, eksporto plėtojimas, užimtumo didėjimas, pažangių technologijų bei vadybos sistemų plėtojimas šalies ūkyje (visa tai didina šalies BVP, pajamas ir gerovę), TUI kelia ir tam tikras grėsmes. Antra vertus, visus šiuos teigiamus poveikius, kaip nurodo kai kurie autoriai [3], sukuria tik efektyvios, t. y. kokybiškos investicijos. Taigi svarbios ne tik TUI apimtys, bet ir jų kokybė. Be to, gausus TUI antplūdis gali riboti šalies makroekonominės politikos savarankiškumą, jeigu investicijas priimančioje šalyje steigiamos stiprios antrinės tarptautinių kompanijų įmonės, arba pabloginti konkurencinę aplinką, jei šios kompanijos ims vyrauti. Paprastai išsivysčiusių šalių ekologiniai standartai neleidžia plėtoti kenksmingos aplinkai gamybos, todėl ši gamyba perkeliama į kitas šalis. Į besivystančias šalis kartais perkeliama ir teisiškai bei morališkai pasenusi technologija ir taip pailginamas jos gyvavimo laikas. Ši technologija gali reikšmingai konkuruoti su vietine. Tačiau tokia technologija jau neperspektyvi ir ją priimančią šalį pasmerkia ilgalaikiam atsilikimui. Gali pablogėti TUI priimančios šalies mokėjimų pusiausvyra. Apie šias bei kitas grėsmes rašoma darbe [14]. Ilgalaikėje perspektyvoje net ir esant geroms investicijoms paprastai nauda gauna investicijas eksportuojanti, o ne jas priimanti šalis. Šį faktą nurodo ir mūsų šalies autoriai [15]. Kai kurių autorių nuomone, tiesioginių užsienio investicijų plėtra Lietuvoje mažai lemia šalies ekonomikos plėtrą [1]. Mūsų manymu, bene didžiausia grėsmė, kurią sukelia užsienio investicijos, ypač jei joms suteikiamos nepagrįstos privilegijos, yra vietinės gamybos

žlugdymas. Naudodamosi įstatymų suteiktais pranašumais, jos slopina vietines įmones išstumdamas jas iš rinkos. Be to, stiprioms užsienio įmonėms atitenka didelė dalis vietinių finansinių bei materialinių išteklių ir šie tampa neprieinami vietiniams gamintojams. Taigi atsiranda vadinamasis išstūmimo efektas, reiškiantis vietinių įmonių išstūmimą iš šalies vidaus rinkos.

Norėdami išsiaiškinti TUI poveikį šalies ekonomikai pasinaudojame metodika, aprašyta [16]. Elastingumo koeficientai, išreiškiantys vidaus ir užsienio investicijų ryšį, apskaičiuojami pagal formules:

$$E = \Delta Y / \Delta E = \Delta Y / \Delta \text{ arba}$$

$$G = (\Delta Y / Y) / (\Delta X / X);$$

čia Y ir X – tai vidaus ir užsienio investicijų dalys šalies BVP, o ΔY ir ΔX – šių dalių pokyčiai per metus. Jeigu $G > 0$, tai užsienio ir vidaus investicijos viena kitą skatina sukeldamos dauginamąjį poveikį. Priešingu atveju vieno tipo investicijos išstumia kitas. Pavyzdžiui, jei $\Delta X < 0$ ir $\Delta Y > 0$, tai vietinės investicijos išstumia užsienio, o jeigu $\Delta X > 0$ ir $\Delta Y < 0$, tai priešingai – užsienio investicijos išstumia vietines. Jei rodiklis $G > 0$, tai šaliai naudinga priimti TUI, nes turi teigiamą poveikį šalies ekonomikai. Atvejis, kad $G < 0$, yra būdingas ūkiui, kuriame tarp vietinių ir užsienio investuotojų vyksta konkurencinė kova ir nepagrįstų privilegijų suteikimas kuriai nors šaliai turės neigiamą poveikį šalies ekonomikai.

Vietinių ir užsienio investicijų balansas gali būti išreiškiamas balansine lygtimi:

$$Z(t) = Y(t) + X(t);$$

čia $Z(t)$ – bendra investicijų dalis BVP laiko momentui t , o Y ir X , kaip minėta, – vidaus ir užsienio investicijų dalys šalies BVP laiko momentui t . Bendrų investicijų dalies pokytis ΔZ šalies BVP per metus gali būti išreikštas lygtimi:

$$\Delta Z = (1 + E)\Delta X.$$

Iš šios formulės matyti, jog TUI yra naudingas šaliai, jei $E > -1$. Šiuo atveju net ir esant neigiamam elastingumo koeficientui E , investicijų išstūmimo efektas bus nedidelis – tuo mažesnis, kuo E bus didesnis ir užsienio investicijos neslopina vietinių investuotojų aktyvumo. Jeigu $E > 0$, tai užsienio investicijos sukels dauginamąjį efektą – tai ypač palanku šalies ūkiui. Tačiau jeigu $E < 1$, tai TUI turės aiškų neigiamą poveikį vietinių investuotojų aktyvumui ir blogins šalies investicinį klimatą.

Pastarųjų penkerių metų skaičiavimai parodė, jog TUI Lietuvos ekonomikai turėjo teigiamą poveikį. Absoliutus elastingumo koeficientas E svyravo apie dydį 2 nenusileisdamas žemiau nei 1,95. Santykinis elastingumo koeficientas G nuosekliai mažėjo nuo dydžio 0,95 iki dydžio 0,45, t. y. nagrinėjamu laikotarpiu išliko teigiamas.

5. Tolesnės užsienio investicijų plėtros perspektyvos Lietuvoje

Stambūs valstybės objektai, kurie buvo svarbiausias veiksnys skatinti TUI Lietuvoje, jau baigiami privatizuoti. Dar galima tikėtis pritraukti stambių užsienio investicijų privatizuojant dujų („Lietuvos dujos“), energetikos („Lietuvos energija“), transporto („Lietuvos avialinijos“ bei „Lietuvos geležinkeliai“) sektoriaus įmones. Tačiau šis veiksnys greitai praras savo reikšmę. Todėl siekiant, kad investicijų srautas nemažėtų, reikalingas strateginis investicijų planavimas šalies mastu, būtinos ilgalaikės investavimo programos. Palankūs veiksniai, galintys skatinti TUI plėtrą Lietuvoje, yra ganėtinai liberali investicijų aplinka, solidi teisinė bazė, šalies politinis stabilumas, kuris dar labiau padidės Lietuvai tapus ES nare, gana tvirti ir gerėjantys šalies makroekonominiai rodikliai, pigi ir kvalifikuota darbo jėga, gerai išplėtotą profesinio mokymo sistema, strategiškai svarbi geografinė aplinka, dėl kurios ji tapo svarbiu regioniniu transporto centru. Darbo ir kapitalo judėjimo laisvė, kuri bus dar labiau išplėtotą įstojus į ES, taip pat sudarys palankias sąlygas investuoti. Užsienio investicijas turėtų skatinti ir darni bei racionali valstybės investicinė politika, nukreipta į prioritetinių ūkio šakų (energetikos, transporto, ryšių ir informatikos, gamtos apsaugos ir kt.) modernizavimą ir technologinį atnaujinimą. Poreikis nuolat tobulinti technologiją, perimti pažangiausias naujoves taip pat skatins TUI. Galima įžvelgti ir kai kurių kliūčių TUI šalyje plėtoti. Siaura šalies vidaus rinka yra objektyvi sąlyga, tačiau šią kliūtį galima tam tikru mastu apeiti. Kylant šalies gerovei – to tikimasi įstojus į ES, plėsis ir vidaus rinka. Antra vertus, užsienio investicijų galimybes didintų gamybos plėtojimas eksportui kuriant užsienio kapitalo įmones Lietuvoje. Panaudojant Lietuvos, kaip santykinai pigios ir kvalifikuotos darbo jėgos šalies, pranašumus dalį gamybos būtų galima iš Vakarų šalių perkelti į Lietuvą. Tačiau šiuo požiūriu stiprios konkurencijos galima laukti ir iš kitų Rytų Europos, ypač Azijos, šalių. Antra vertus, tokia galimybė yra tik laikina. Lietuvai įstojus į ES, po keleto metų ims didėti atlyginimai, o kartu ir darbo kaina. Užsienio investicijas į Lietuvą riboja vis dar pernelyg didelės biurokratinės kliūtys, korupcija, nepakankamai išvystyta kapitalo rinka. Tačiau šie neigiami veiksniai yra įveikiami.

Atlikta analizė leidžia teigti, jog Lietuvoje sukurtas gana palankus užsienio investicijoms klimatas ir liberali teisinė bazė. Tačiau užsienio investicijų srautą į šalį lėmė ne tiek palankios teisinės sąlygos ir lengvatos, kiek pačių investavimo objektų patrauklumas. Didžioji užsienio investicijų dalis į šalį buvo pritraukta per privatizavimo procesą. Nors didžioji privatizacija jau baigiama, tačiau racionali ir kryptinga valstybės investicijų politika bei integracija į Europos Sąjungą leistų pritraukti būtinas šalies ūkiui užsienio investicijas. Vilties teikia ir tai, jog Lietuva tampa viena patraukliausių investicijoms teritorijų Europoje.

Patraukliausių investicijoms Europos teritorinių vienetų sąrašė Lietuva 2002 m. buvo 15–a iš Rytų ir Vidurio Europos šalių – pirmavo tik Maskva, Budapeštas ir Čekija [17]. Šis faktas tuo labiau džiugina, jeigu palyginsime su 2001 m., kai Lietuva buvo tik 24–a. Taigi Lietuvos patrauklumo reitingai smarkiai kyla.

Reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, jog stiprėjant Lietuvos ekonomikai bei didėjant jos konkurencingumui turės kisti ir užsienio investicijų balansas. Dabar iš Lietuvos išvežamo kapitalo apimtys neviršija kelių procentų, o kai kuriais metais sudaro ir dalis procento, palyginti su TUI Lietuvoje [2], o ateityje, didėjant kapitalo eksportui iš Lietuvos, Lietuvos grynosios užsienio investicijos turės labai padidėti. Galbūt po kurio laiko bus pasiektas ir užsienio investicijų balansas.

Išvados

1. Lietuvos politika užsienio investicijų atžvilgiu per nepriklausomybės laikotarpį keitėsi. Pirmaisiais metais buvo įteisinta nemažai lengvatų ir privilegijų užsienio investuotojams. Kartu buvo nustatyti ir ribojimai bei draudimai užsienio investicijoms, kad išvengtume pavojų, kuriuos galėtų kelti neribojamos užsienio investicijos. Vėliau tiek ribojimų bei draudimų, taip pat ir lengvatų buvo mažinama, kol užsienio investicijoms buvo nustatytas nacionalinis režimas, sulyginantis užsienio ir vidaus investuotojų teises. Nors negalima paneigti reikšmės, kurią turėjo atitinkamais įstatymais užsienio investicijoms nustatytos lengvatos sudarant

palankų užsienio investicijoms klimatą, tačiau tyrimas parodė, jog jos neturėjo įtakos TUI dydžiui. Jas daugiau lėmė pačių investavimo objektų patrauklumas.

2. Didžioji užsienio investicijų dalis buvo pritraukta privatizuojant valstybinį turtą. Tačiau privatizavimo galimybės jau senka ir norint neprarasti užsienio investicijų teks ieškoti kitų investavimo Lietuvoje motyvų.

3. Atlikti tyrimai parodė, jog užsienio investicijos Lietuvoje neslopino vietinių investuotojų ir nesukėlė vietinių investicijų išstūmimo poveikio. Priešingai – užsienio investicijos turėjo teigiamos įtakos ekonominiams procesams Lietuvoje.

4. Ateityje turi pasikeisti ir investicijų srautų santykis šalyje, t. y. labai padidėti kapitalo eksportas iš Lietuvos, kurio dalis iki šiol yra pernelyg maža. Į Lietuvą reikėtų pritraukti tik geros kokybės TUI, kurios padėtų plėtoti šalies ekonomiką ir eksportą, diegti pažangias technologijas bei vadybinę patirtį. Aukšti Lietuvos reitingai teikia vilčių, kad tokia galimybė yra reali.

LITERATŪRA

1. **Grinevičius R., Tvaronavičienė M.** Evolution and Prospects of Investment Conditions in Lithuania // Tiltai 1(14). – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2001.
2. **Miečinskienė A.** Tiesioginio investavimo užsienyje modeliavimas: daktaro disertacija. Santrauka. – Vilnius: Technika, 2003.
3. **Rakausienė O. G.** Lietuvos ūkio plėtojimo vidutinės trukmės strategijos gairės // Pinigų studijos. – Vilnius: Lietuvos bankas, 2000. Nr. 1.
4. **Rutkauskas A. V.** Formation of Adequate Investment Portfolio for Stochastically Possibilities // Property Management. – Vilnius: Technika, 2002. T. 4(2).
5. **Samuolis G.** Tiesioginių užsienio investicijų įtaka Lietuvos ūkiui // Mokslas ir technika. – Vilnius, 2001. Nr. 3.
6. **Lietuvos Respublikos** užsienio investicijų Lietuvos Respublikoje įstatymas // Valstybės žinios. 1991. Nr. 2–38.
7. **Lietuvos Respublikos** investicijų įstatymas // Valstybės žinios. Nr. 1995. 55–1351.
8. **Lietuvos Respublikos** užsienio kapitalo investicijų Lietuvos Respublikoje įstatymas // Valstybės žinios. 1991. Nr. 66–2127.
9. **Lietuvos Respublikos** užsienio investicijų draudžiamų ir ribojamų veiklos sričių Lietuvos Respublikoje įstatymas // Valstybės žinios. 1991. Nr. 14–361.
10. **Lietuvos Respublikos** koncesijų įstatymas // Valstybės žinios. 1996. Nr. 92–2141.
11. **Lietuvos Respublikos** ekonominių zonų pagrindų įstatymas // Valstybės žinios. 1995. Nr. 53–1462.
12. **Tiesioginės** užsienio investicijos Lietuvoje (statistinis biuletenis). – Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.
13. **Lietuvos Respublikos** mokėjimų balansas. – Vilnius: Lietuvos bankas.
14. **Mączynska E.** Besposrodnie inwestycje zagraniczne. Swiatowe i lokalne czynniki dynamizujące // Ekonomista. – Warszawa, 1999. No. 1–2.
15. **Barzdenytė B.** Regioniniai ryšiai ir tiesioginės užsienio investicijos. Verslas ir vadyba 99. Konferencijos medžiaga. – Vilnius, 1999.
16. **Балацкий Е., Павличенко Р.** Иностранный сектор в экономике России // Мировая экономика и международные отношения. – Москва, 2001. No. 5.
17. **Simėnas D.** Investicijos kryptingai suka į Lietuvą // Verslo žinios. 2003 birželio 9 d.

Development of the Legal Bases Regulating Foreign Investments in the Republic of Lithuania and its Influence on the Process of Investments

Assoc. Prof. Dr. Gediminas Davulis

Law University of Lithuania

SUMMARY

The principal legal acts that regulate foreign investment in Lithuania are considered in the period since the restoration of independence up till the present time. Conditions and privileges for foreign investors legalized by laws are expounded as well as the measures for encouraging foreign investments in Lithuania are discussed. Based on the statistical data, the influence of these measures on the development of foreign investments in Lithuania and the prospects of foreign investments in the context of integration into the European Union are analyzed.

The significance of foreign capital investment for the Lithuanian economy has been perceived since the restitution of independence in Lithuania. One of the first laws adapted by the then Supreme Council of Lithuania was a law that regulates foreign capital investment in the country. The development of foreign investment legislation in Lithuania includes the following stages:

- 1. On December 21, 1990, the Seimas of Lithuania adapts a law of foreign investment in the Republic of Lithuania [1]. The basic rules (regulations) of which remain valid in later laws;*
- 2. On June 13, 1995, a new law of the Republic of Lithuania on foreign capital investment came into force [2] that specified and concretized the rules of the former law, later supplemented with amendments which allowed the compatibility of this law with that of the EU.*
- 3. In 1997, a draft law on investment was prepared and submitted for consideration at the Seimas of the Republic of Lithuania [3]. It regulates the activities of all investors, both of the century and foreign ones in Lithuania. It came into force on July 1999 and is still valid so far.*

In the beginning these laws provided considerable privileges of foreign investors, which were decreasing in number gradually until national regime for the foreign investments was determinate in 1999 with the coming into force the Investment Law of the Republic of Lithuania.

Foreign capital investment in Lithuania began in 1987 with the establishment of the first joint Lithuanian–Hungarian enterprise „Liettara–Volanpak“. At first the flow of direct foreign investments (DFI) was varying but insignificantly. In 1993, the value of DFI in real prices made up 34 million USD, in 1994 – 31 million USD, and since 1995 it has been yearly increasing more than twofold. In 1995, GFI amounted to 73 million USD, in 1996 – 153 million USD and constant by increased further until to 446 million USD at the end of 2001. The higher increase in foreign investments is connected with privatization of Lithuanian telecommunications in 1998 and two more large-scale enterprises „Mažeikiai oil“ and „Lithuanian insurance“.

Nevertheless in 2001, DFI was growing again in connection with the purchase of stock parcels of two large Lithuanian banks (Vilnius bank and Savings bank) by Scandinavian and Estonian banks.

The effect of DFI on the economy has been investigated, using the methods proposed in [12] based on calculation of the mutual elasticity ratio of foreign and local investment by the formulas:

$$E = \Delta Y / \Delta X \text{ and } G = (\Delta Y / Y) / (\Delta X / X),$$

Here Y and X are shares of local and foreign investment in Lithuania's GDP, and ΔY and ΔX are changes of these shares during the considered years. If $E > 0$, then foreign and local investment promote each other, generating a multiplicative effect. In the opposite case, investments of one kind oust others. If $\Delta X < 0$ and $\Delta Y > 0$, then local investments oust foreign ones, and if $\Delta X > 0$ and $\Delta Y < 0$, then foreign investments oust local ones. A possible negative effect of foreign investments on local ones is pointed out in [13]. The calculations performed over the last five years have shown that both absolute E and relative G elasticity ratios are positive, i. e., DFI has a positive influence on the local investment climate and their activity in Lithuania.

The analysis made allows as stating that a sufficiently favorable climate for foreign investment has been created in Lithuania as well as a liberal enough legal base. The inflow of foreign investment into the country was determined by attractiveness of investment objects themselves rather than by favorable legal terms and privileges. The major share of foreign investment reached our country through the privatization process. Though the large-scale privatization is coming to an end, a rational and purposeful state investment policy as well as integration into EU would allow for attracting new foreign investment necessary for the economy of Lithuania.

